

Ks. Ignacy Dec, *Dlaczego miłość? Filozofia miłości w ujęciu Gabriela Marcela*, Wrocław 1998, ss. 143

Jedną z bardzo istotnych cech współczesnej kultury jest coraz mocniej zaznaczający się powrót do człowieka; czynienie tego, co ludzkie wiodącym motywem refleksji na bardzo wielu różnych płaszczyznach współczesnej wymiany myśli. To zainteresowanie człowiekiem niejednokrotnie wyobcowanym w tak bardzo dynamicznie przeobrażającym się świecie, wyrasta z nieustannej potrzeby odkrywania sensu życia, rozwiązywania zagadki egzystencji i określenia przysługującego mu miejsca w otaczającej go rzeczywistości. Człowiek wielokroć postrzega swoje istnienie jako problematyczne, nierzadko przeżywa trudności w rozumieniu samego siebie. W pluralizmie poglądów i opinii staje przed niełatwym zadaniem znalezienia czegoś, co stanowiłoby zasadniczy nośnik i fundament wszelkich jego dążeń i działań. Ważkość tych poszukiwań musi uznać każdy, kto nie chce przeżywać swego życia bezmyślnie.

W tej perspektywie jako niezwykle cenna jawi się książka ks. prof. dr hab. Ignacego Deca zatytułowana *Dlaczego miłość? Filozofia miłości w ujęciu Gabriela Marcela*. Pozycja ta wydana nakładem Wydawnictwa Papieskiego Fakultetu Teologicznego we Wrocławiu stanowi już 20 tom serii *Rozprawy naukowe*. Jest ona drugim poszerzonym i uzupełnionym wydaniem książki zatytułowanej *Filozofia miłości Gabriela Marcela*, która dwanaście lat temu została bardzo życzliwie przyjęta we wrocławskim środowisku teologicznym. Problematyka w niej zawarta stanowiła także przedmiot wykładów monograficznych w ramach studium licencjacko-doktoranckiego na Papieskim Fakultecie Teologicznym we Wrocławiu, którego ks. prof. I. Dec jest rektorem. Fakt, że otrzymujemy teraz jej wznowienie stanowi bez wątpienia o aktualności zagadnień w niej zawartych. Idee bowiem podejmowane przez G. Marcela w pierwszej połowie naszego stulecia znalazły swe odzwierciedlenie tak w myśli Soboru Watykańskiego II, jak też w posoborowej filozofii i teologii a także w nauczaniu Ojca św. Jana Pawła II. To właśnie ów francuski egzystencjalista stawiając człowieka i jego wewnętrzne przeżycia w centrum swoich filozoficznych analiz, zwrócił uwagę na znane nam współcześnie określenia miłości jako bezinteresownego daru, sięgającego istoty osobowego istnienia wzajemnego oddania się „ja” dla „ty”. U niego też znajdujemy niezwykle popularne dziś sformułowanie, stawiające egzystencję ludzka pomiędzy „być” i „mieć”

Obecne wydanie w stosunku do poprzedniego zostało poszerzone o część ukazującą uwarunkowania historyczne, epistemologiczne i metodologiczne myśli G. Marcela, co stanowi niezwykle cenne wprowadzenie do istoty podejmowanej w opracowaniu problematyki. Autor dokonał także zmian w nazewnictwie niektórych rozdziałów, paragrafów i punktów, czyniąc je bardziej adekwatnymi w stosunku do zawartej w nich treści. Została uzupełniona bibliografia zwłaszcza polskojęzyczna, a także dodany spis rzeczy w języku angielskim. Zachowane zostały również obszernie przypisy, zaczerpnięte w większości z oryginalnych dzieł G. Marcela. Są one niewątpliwym świadectwem pierwotnej gorliwości Autora książki i bardzo solidnego podejścia do referowanego tematu.

Ks. I. Dec, wieloletni wykładowca dyscyplin filozoficznych na Wrocławskiej Wszechnicy Teologicznej, w swojej pracy podejmuje się niełatwego zadania prezentacji Marcelowskiej teorii miłości. Zadanie to jest o tyle nie łatwe, że dla G. Marcela rzeczywistość miłości, podobnie jak i rzeczywistość istnienia, przynależy do sfery tajemnicy, co, według niego, uniemożliwia przedstawienie jej w kategoriach myślenia wyłącznie dyskursywnego. Dlatego też w dziełach tego filozofa nie znajdziemy nigdzie jakiegś definicji miłości, ani też nie spotkamy się z próbą zamknięcia jej w formie jakiegś systematycznego wykładu. Marcel nie poświęcił zagadnieniu miłości jakiegś specjalnego opracowania. Swoje refleksje w tej materii zawarł na kartach prawie wszystkich swoich dzieł filozoficznych. To wszystko sprawia, że całościowe przedstawienie jakiegś konkretnego zagadnienia wymaga dużego wysiłku i umiejętności syntetycznego myślenia.

W swej książce Ks. I. Dec wyraża pogląd, że G. Marcel stojąc na gruncie tzw. egzystencjalizmu chrześcijańskiego wypracował trzecią wielką (po Arystotelesie i św. Tomaszu) teorię miłości. Dzięki zawartym w niej analizom fenomenologicznym stanowi ona raczej cenne ubogacenie niż przeciwstawienie się dwóm poprzedzającym ją ujęciom. Ponieważ Marcelowska teoria miłości wyznaczona jest nie tylko przez obiektywną myśl filozoficzną, ale również przez osobiste przeżycia jej autora, dlatego we wstępie książki mamy oka-

zję zapoznać się z dość obszerną biografią tego francuskiego myśliciela. Cała praca w zasadniczej swej strukturze dzieli się na cztery rozdziały.

W pierwszym autor omawia uwarunkowania historyczne, epistemologiczne i metodologiczne myśli francuskiego egzystencjalisty. Uwydatnione tu zostały także charakterystyczne cechy języka filozofii Marcela. Rozdział ten ma charakter wprowadzający. Z zaprezentowanych tu analiz wynika, że przemyślenia filozoficzne G. Marcela zrodziły się między innymi z opozycji do racjonalnego idealizmu i scjentyzmu. Jego filozofia jest nie tyle wyjaśnianiem uniesprzeczniającym rzeczywistości danej w doświadczeniu – jak to ma miejsce w filozofii klasycznej – ile jest poszukiwaniem, zgłębianiem owej rzeczywistości „stającej się” na „naszych oczach”. Jest to filozofia żywa, która w swoich założeniach stara się odzwierciedlić pulsujące życie ludzkie. Marcel w swojej twórczości pisarskiej posługiwał się szeroko rozumianą metodą fenomenologiczną. Myśląc o człowieku, skupiał się na jego egzystencji, ukazując ją niejako „od wewnątrz”. Poprzez splot przeżyć duchowych starał się ukazać przeżywane w konkretnych sytuacjach człowiecze odniesienie do siebie samego, do świata i Boga. W swoich refleksjach egzystencjalnych unikał terminów abstrakcyjnych, teoretycznych. Lubił posługiwać się terminami języka potocznego, terminami praktycznymi, językiem obrazowym, zawierającym wiele różnorodnych metafor, porównań i przykładów z codziennego życia. Obecność tych wszystkich elementów sprawia, że jego rozważania mają fragmentami charakter pięknych medytacji, dialogów myślowych, osobistych wynurzeń.

Rozdział drugi zawiera fenomenologiczną analizę miłości. Bez wątpienia należy on do najciekawszych części książki. Idąc za przemyśleniami francuskiego filozofa Autor zwraca uwagę na warunki wymagane do zaistnienia miłości oraz wskazuje na istotne elementy, występujące w jej spełnianiu się. Ponadto omawia również twórcze funkcje miłości. Zdaniem ks. I. Deca w perspektywie Marcelowych przemyśleń pierwszym z warunków umożliwiających zaistnienie miłości jest *wezwanie*. G. Marcel traktuje każdy poszczególny byt osobowy jako apel skierowany ku drugiemu bytowi osobowemu, apel zachęcający do wzajemnego przekraczania siebie i do współtworzenia siebie w międzypodmiotowej więzi miłości. To wezwanie – apel, przejawiający się w różnych znakach zawartych w osobowej cielesności, konstytuuje moment inicjujący powstawanie międzyosobowej więzi „my” w miłości. Kolejnym warunkiem wymaganym do zaistnienia tejże więzi jest *rozporządzalność* bytu wezwanego. Jak u wzywającego potrzebny jest pewien stopień pokory, tak u wezwanego konieczna jest zdolność do rozporządzania sobą. Rozporządzalność osoby jest zaprzeczeniem egoizmu, jest przełamaniem wyłącznej koncentracji na sobie, oznacza gotowość do otwarcia się, do wyjścia z siebie i darowania siebie drugiej osobie, która to osoba, sama odkrywając siebie jako „niewystarczająca” i „niepełna” apeluje sobą do wzajemnego, osobowego współtworzenia w miłości. Rozporządzalność osoby wzywanej jest warunkiem koniecznym, aby apel osoby wzywającej mógł być spełniony. Istotne elementy miłości w ujęciu G. Marcela sprowadzają się według autora prezentowanej książki do dwóch zasadniczych i wzajemnie się implikujących, a mianowicie do *zaangażowania* i *wierności*. W zaangażowaniu osobowym ma miejsce otwarcie się i darowanie drugiemu człowiekowi. Osoba uświadomiwszy sobie wezwanie płynące od drugiej osoby może w sposób wolny powierzyć się jej i odtąd może nastąpić twórcza międzyosobowa komunikacja intersubiektywna. Prawdziwe za-

angażowanie wyraża się we wzajemnym darowaniu się osób sobie, co z kolei konstytuuje i urealnia miłość. Tak pojęte zaangażowanie domaga się z kolei wierności, której istotą jest nieustannie ponawiana odpowiedź na apel wewnętrzny, który, pochodząc z głębin człowieczego „ja”, wykracza poza subiektywność istnienia. Tak rozumiana wierność charakteryzuje się wg. Marcela trzema zasadniczymi przymiotami: *stałością, obecnością i świadectwem*. Ona to sprawia, że międzyosobowa relacja miłości – ciągle trwa i nieustannie się urealnia. Wierność nadaje miłości wymiar ponadczasowy. Wierna miłość pokonuje zawsze granice śmierci i zmierza do Absolutu. Omawiając zagadnienie skutków miłości ks. I. Dec skupia się zasadniczo na dwóch, a mianowicie na *przekraczaniu relacji „ja” – „on” w kierunku odkrycia „ty”*, tzn. doświadczenia drugiego jako kogoś, kto jest zdolny odpowiedzieć na apel, oraz *tworzeniu „ja” i tworzeniu „ty” we wspólnocie „my”* czyli wzajemna twórcza komunikacja – wymiana, w której dokonuje się odkrywanie tajemnicy „ja” i tajemnicy „ty” Ukazane tu zostało Marcelowe budowanie swoistej *metafizyki komunii*.

Ujęcie miłości w relacji do poznania i wolności jest przedmiotem trzeciego rozdziału. Z analizy relacji miłość – poznanie wynika, że są one dwiema przenikającymi się wzajemnie formami aktywności duchowej człowieka. Miłości jawi się z jednej strony jako owoc czy też skutek a z drugiej jest też źródłem poznania, podtrzymuje jego dynamikę od wewnątrz. Z prezentacji zaś stosunku miłości do wolności wyprowadzony został wniosek, że miłość może się realizować tylko w wolności, a wolność z kolei najbardziej ujawnia się w miłości.

Rozważaniami na temat ontycznych podstaw miłości, stanowiącymi przedmiot czwartego rozdziału, Autor zamyka prezentację problematyki związanej z G. Marcela teorią miłości. W tej części analizie poddane zostało Marcelowskie rozumienie istnienia, które sprowadza się ostatecznie do współistnienia. W tej perspektywie miłość jawi się jako forma współistnienia osobowego, jako sposób istnienia jednej osoby dla drugiej. Ponadto rozdział ten zawiera także omówienie zagadnienia transcendencji i partycypacji w bycie. W tym kontekście miłość została ukazana jako najdoskonalsza forma uczestnictwa w bycie, w „ty” kategorialem i „Ty” Transcendentnym.

Obok niewątpliwych walorów merytorycznych, jakie charakteryzują całość przemyśleń ks. prof. I. Deca na podkreślenie zasługuje także fakt bardzo pracowitego nagromadzenia bogatej bibliografii tak w jej wymiarze źródłowym, jak też w sferze opracowań. Bez wątplenia stanowi to o swoistym bogactwie książki.

Dlaczego miłość? – jest bardzo frapującym pytaniem, tym bardziej aktualnym dziś, gdy funkcjonujące w naszym społeczeństwie projekty życiowe sytuują się raczej na płaszczyźnie sukcesu związanego z więcej mieć raczej niż bardziej być. Pytanie bowiem o miłość jest pytaniem o sens człowieczeństwa. W książce ks. prof. I. Deca czytelnik znajdzie nie tylko wiele myśli teoretycznych dotyczących miłości, ale także i materiał do bardzo osobistych refleksji, służących codziennemu życiu, w którym miłość odgrywa przecież tak doniosłą rolę. Stąd też wznowiona po dwunastu latach książka ma szansę stać się dziś znaczącym przyczynkiem do toczących się na naszych oczach zmaganiach o kształt w pełni ludzkiego istnienia.

ks. Mirosław Kiwka